

1917-1991

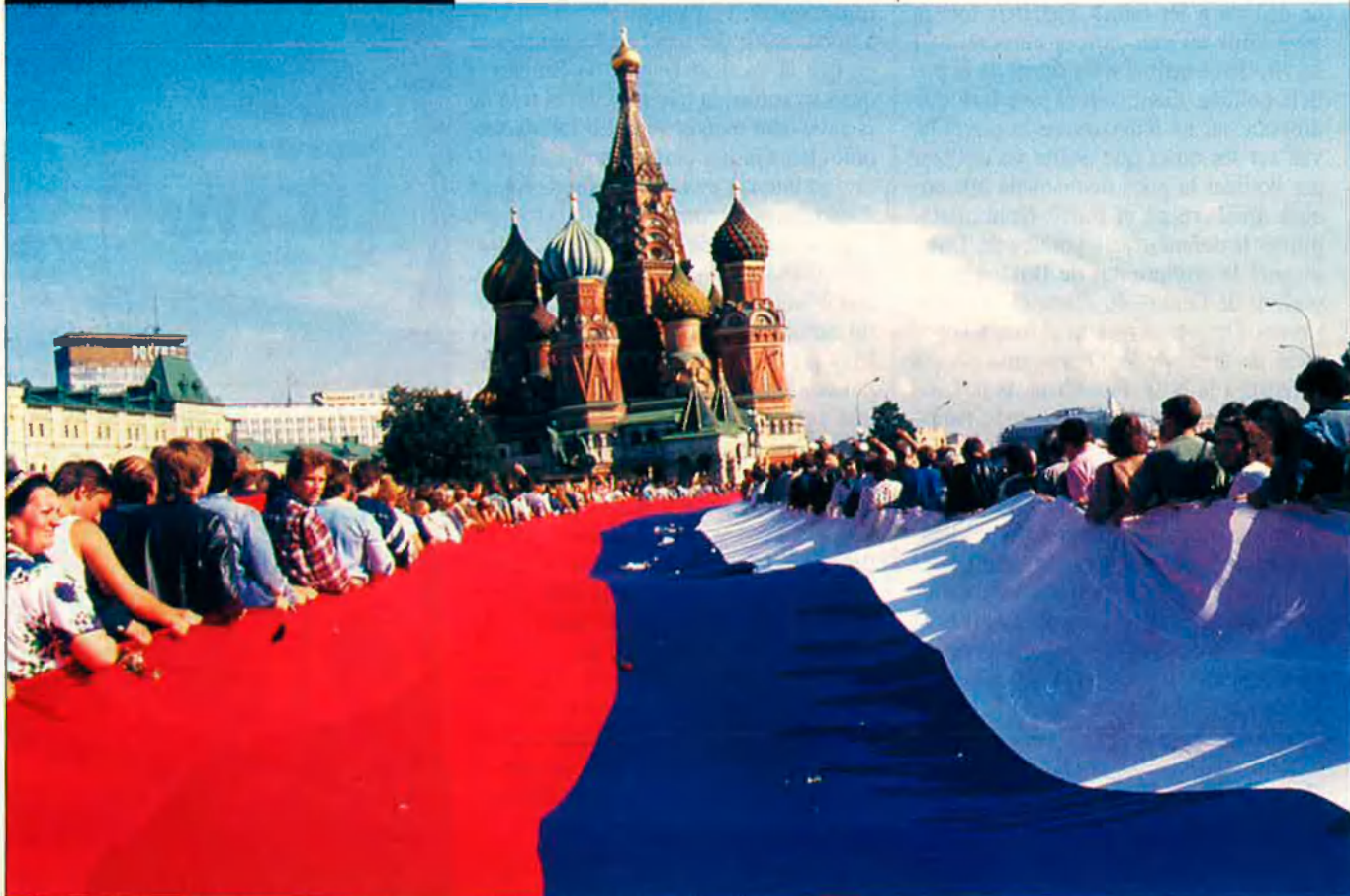
L'imperi després de l'imperi

Durant molt de temps, l'estratègia soviètica va imitar el seu antecessor: l'imperi rus. Al capdavall, els tsarisme i el stalinisme han acabat per trencar-se.

Fa uns mesos els arxius de l'Exèrcit Roig van ser oberts per a uns investigadors polonesos que volien refer la història de l'alliberament del seu país. Entre altres sorpreses van aparèixer unes cartes d'on es deduïa clarament que els generals soviètics estaven convençuts que amb la invasió de Polònia el que feien era reincorporar aquest país a l'imperi de Moscou. Ningú sap què va passar després i per quina raó, al final, Polònia no esdevingué la setzena república soviètica. Però aquesta troballa revela fins a quin punt la identificació entre l'antic imperi rus dels tsars i el nou imperi soviètic era present en la mentalitat d'alts dirigents comunistes.

Polònia havia estat fins a la revolució part de l'imperi i, precisament, s'havia fet independent (igual que Finlàndia, Lituània, Letònia i Estònia) gràcies al nou poder comunista i a l'aplicació de les teories leninistes sobre l'autodeterminació dels pobles. Els mariscals soviètics que pensaven que recuperaven Polònia, doncs, devien considerar l'actitud dels primers bolxevics com un error reparable. I, de fet, dels cinc estats independitzats després de la revolució tres van tornar a ser posats per la força sota la jurisdicció de Moscou, fins aquest agost: Lituània, Letònia i Estònia.

La creació del nou estat soviètic ja va posar de manifest les dues postures dife-

La nova distribució de l'URSS podrà acabar per sempre amb el rostre de l'imperi tsarista.

ARXIU

rents sobre el problema nacional que s'arrossegarien al llarg dels 74 anys de la revolució. D'una banda hi havia les tesis de Lenin i de l'altra, ja, les de Stalin. Lenin va defensar la independència de les cinc nacions que marxaren i fins i tot va polemitzar a favor del dret a la separació d'Ucraïna. Lenin va defensar en tot moment que la Rússia revolucionària havia de ser l'embrió d'un futur estat socialista mundial i que, per tant, havia de ser una agrupació d'estat sobirans. En el bàndol contrari, Stalin defensava des del primer moment que els nous estats socialistes foren incorporats directament a la Federació Russa. Al final, formalment, va guanyar Lenin i, en realitat, va guanyar Stalin. Es va crear la Unió de les Repúbliques Socialistes Soviètiques, però aquesta va funcionar, cada vegada més, d'una manera semblant a l'Imperi Rus. Formalment el dret a l'autodeterminació es mantenia. Però ja no el va poder exercir ningú. Formalment cada república tenia dret a l'ús de la llengua pròpia. Però en la realitat la presència del rus era cada vegada més abassegador. Formalment les repúbliques dirigien la seua vida econòmica. Però en la pràctica el Gosplan dictava des de Moscou fins les quotes de la granja més petita de la república més allunyada. La Segona Guerra Mundial, amb el renaixement del patriotisme rus, hi marcà el tombant. *La Internacional* havia deixat de ser l'himne de l'URSS i el van substituir per una cançó que proclamava Rússia com el motor capdavanter dels pobles. Es va establir un costum segons el qual el primer secretari del partit era un nacional però el segon, encarregat sempre de vigilar-lo, era un rus. Mentrestant, i de manera insistent, la propaganda soviètica explicava una vegada i una altra que ells havien resolt per a sempre i de manera eficaç el problema nacional. Mikhaïl Gorbatxov mateix s'ho va creure i en el primer gran discurs de la *perestroika* va assenyalar que tot anava malament però que, per sort segons ell, l'harmonia entre les nacions de l'URSS era perfecta. Els fets li demostrarien que estava equivocant.

Primer va ser un incident a Alma Ata. Després una manifestació a Vïlnius. Més tard una protesta organitzada a Erevan. Aviat una cascada de noms va inundar les pàgines dels diaris i els noticiaris de televisió: Nagorno-Karabakh, Azerbaidjan, Letònia, Ucraïna, Tartària, Uzbekistan, Fergana, Moldàvia, Gagaúsia, Nakhitxevan... Descobrim que dins de l'URSS n'hi havia més de cent nacions diverses. Coneguérem la presència d'alemanys i les seues reivindicacions. Recordàrem que

els bàltics havien estat independents entre guerres. Memoritzàrem els colors de la bandera armènia i els noms de nous protagonistes de la història: soviètics que no volien ser russos i que acabaren no volent ser ni soviètics. Vingué Landsbergis i Levon Ter Petrossian. I la Prunskiene. I Anatoli Gurbanov. I Gamsakhurdia. I Eltsin, que prenia la bandera d'un nou nacionalisme rus que seria el que enterraria definitivament l'imperi.

Quan fracassà el colp d'estat d'agost els manifestants de Moscou es van llançar al carrer portant les històriques banderes tricolors russes. Al seu costat hi havia banderes d'Ucraïna i Lituània, de Geòrgia, Bielorússia. Dos primers de maig abans, la capital de Rússia i dels soviets havia vist la primera xiulada pública al politburó que presidia els actes des de dalt del

El paper de Rússia ha estat decisiu per la desintegració de l'URSS.

ARXIU

mausoleu de Lenin. La xiuladissa va estar motivada pel boicot econòmic contra la petita Lituània. Aquell dia centenars de milers de russos, donant suport a la república bàltica, van girar l'esquena a un imperi que ja estava tocat de mort. Els 74 anys del règim soviètic havien servit per a arrossegar a través de les dècades el final de l'últim dels grans imperis de l'Europa del 1800. Però només per a això. L'"home soviètic" que els dirigents creien que estava a punt d'aparèixer com a resultat de la fusió de tots els pobles no arribà a temps d'estampar la seua existència en l'apartat cinquè del passaport. Allà on s'escriu la nacionalitat a la qual pertanyia cada ciutadà. Les velles nacions sobrevisqueren al vell imperi.

Vicent Partal

